

Pepe Romero

Hãy nhìn ông đi dạo trong công viên, chắc chắn bạn sẽ không thể ngờ rằng người đang đi kia rất có thể không phải là người tầm thường. Nhưng câu chuyện trao đổi sẽ làm bạn sáng tỏ ngay. Một số lời bình phẩm cho rằng ông là một trong tài năng âm nhạc hiếm có của mọi thời, bộc lộ thiên bẩm của mình trên sáu dây đàn của một nhạc cụ, nhạc cụ này có dính dáng sâu đậm trong cuộc chiến đấu để tồn tại giữa các nhạc cụ cổ điển khác. Những con người có quan hệ với tên tuổi của ông như Franz Liszt hoặc Alexis Weissenberg (sinh tại Sofia 1929), cả hai đều là nghệ sĩ piano. Tôi tin là Pepe Romero một trong số những nghệ sĩ lãng mạn đích thực cuối cùng.

Lãng mạn ư? Đúng vậy, theo nghĩa đã cống hiến cho nghệ thuật, tận tụy với âm nhạc, sống với đàn guitar và âm nhạc mỹ miều của nó, bất kể các giai đoạn tiến hoá, thoái hiệp và xu hướng mang tính thời thượng. Nhưng như Pepe Romero nói, ông có khuynh hướng lạc quan, và mặc dù dễ dàng hiểu ra điều này, nhưng ta phải nhìn theo các khía cạnh khác nữa: chơi guitar, có những kế hoạch và ý tưởng, luôn luôn sáng tạo và không khô cứng, thương yêu mọi người và ban cho họ những gì họ có thể xem là đem lại sự giàu có.

Tôi không nghĩ rằng có người có thể thực sự nói guitar có ý nghĩa như thế nào với Pepe Romero, nhưng hai hồi của câu chuyện sau đây tự nói lên tất cả.

Những năm trước đây, ông tham gia vào các buổi chạy bộ, nhưng trong lúc tư tưởng đang lòng vòng nghĩ về buổi biểu diễn ngày hôm sau, thì ông bị gãy xương mắt cá chân. Phải mang chân bó bột nặng nề, không thể bước nổi nếu không có nạng, hôm sau người ta chở ông đến phòng hoà nhạc, nơi đây ông tự cố sức ngồi vào ghế. Thêm chiếc ghế khác đỡ chân bằng bột đau nhức – rồi Pepe đàn bản *Aranjuez*.

Năm 1986, một chiếc xe tải to gây tai nạn trên xa lộ Mỹ. Xe của Pepe bị văng ra khỏi đường và lăn một vài vòng. Ông kể lại câu chuyện: “Lúc đó tôi ở trong một tình trạng bi đát, đầu tôi chúc xuống, người lái xe tải hỏi xem tôi chết chưa. Tôi bảo ông ta chưa chết; nhưng tôi cảm thấy ông ta gần như bị sốc nhiều hơn tôi, ông hỏi xem có *ai khác chết* không! Không ai chết, nhưng tôi cảm thấy cổ tay trái đau nhức, và tôi nghĩ cách tốt nhất để xem nó có gãy không là chơi guitar thử xem. Chiếc hộp đàn cứng chạm ngay sau lưng tôi, nên tôi biết cây đàn đang ở đâu. Dẫu sao tôi cũng phải thoát ra khỏi chiếc xe bẹp rúm này. Tôi thấy cây đàn không bị hư hại gì cả sau cú va đập đó, và do đó tôi chơi thử. Sau đó người ta nói với tôi là mọi người đang đứng bao quanh tôi và trở mắt nhìn.”

Tháng 7 năm 1986 chúng tôi gặp lại nhau tại Salzburg, nơi Học Viện Mùa Hè Quốc Tế Mozart (Intercontinental Summer Academy Mozarteum) đã mời các nhạc sĩ trẻ tài năng khắp thế giới đến. Pepe đã chiêu dẫn một lớp masterclass tại đó. Ông không đem theo đàn guitar. Ông nói: “Không, tôi sẽ không đánh đàn, để cho học viên biết có thể phải làm gì cho tốt hơn. Chính họ phải tự khám phá ra những gì cần phải thay đổi. Tôi ở đó để xem họ chơi đàn, rồi sau đó nói về điều này điều nọ. Nhờ vậy, tôi cho rằng chúng tôi tiếp cận hơn với các điểm mấu chốt.”

Ông nói chuyện rất điềm đạm, không sôi nổi như bạn hằng mong đợi. Ông giải thích: “Học viên không cần các bài thuyết giảng. Một vài từ đánh thẳng vào tiêu điểm sẽ hiệu quả hơn nhiều câu nói.” Và ông tôn trọng cá nhân họ: “Tôi luôn luôn thử đặt mình vào vị trí của họ, nên thực sự đôi lúc có dăm ba phương pháp dạy học khác nhau liên quan đến một vấn đề. Điều phù hợp cho người này không nhất thiết phải luôn phù hợp cho người tiếp theo.”

Họ đã đến từ những miền khác nhau của thế giới để tham dự lớp masterclass: Anh Quốc, Ý, Hoa Kỳ, ngay cả Brazil. Khi được hỏi vì sao cô vượt qua phân nửa châu lục để tham dự khoá masterclass của Pepe, một học viên trẻ tuổi đáp: “Tôi chưa bao giờ được xem Pepe dạy học, nhưng tôi được nghe rất nhiều về việc này. Có lẽ tôi đang tìm kiếm bầu không khí đặc biệt ở đó, việc dạy học có thể thay đổi rất nhiều thứ.”

Một học viên khác: “Pepe Romero là quyền lực guitar đối với tôi. Nhưng tôi biết rằng bản thân ông còn hơn người có quyền lực, và tôi có thể bay đến Trung Quốc nếu cần.”

Pepe nói: “Dạy đàn là điều quan trọng và thiết yếu. Nếu có điều gì đó bạn có thể cung cấp cho người khác, thì bạn nên làm đi.” Quan sát phản ứng của học viên và nhận biết được hiệu quả việc dạy đàn của ông, ta cảm nhận được bầu không khí đặc biệt đã được thiết lập, một mối quan hệ tự nhiên giữa thầy và trò cho phép mọi người bộc bạch các vấn đề của mình. Pepe nhìn nhận: “Không, không có kế hoạch, quy tắc hoặc điều gì tương tự như thế cả. Có thể bạn sẽ bỏ lỡ loại công việc chuẩn bị đặc biệt nào đó. Ở đây không có sự chuẩn bị. Nhưng dĩ nhiên, vẫn có một trật tự bên trong. Do đó điều đầu tiên là cầm đàn guitar theo cách thoải mái nhất. Nhiều nghệ sĩ guitar, ngay cả những người giỏi, không biết là nhiều điều có thể đạt được sự thoải mái hơn nếu họ cầm guitar đúng cách. Và ‘đúng cách’ có nghĩa là phù hợp với cá nhân họ. Bước tiếp theo: Các học viên buộc phải chơi các bản mà họ cảm thấy gần gũi nhất. Chúng ta đều lắng nghe họ đàn, sau đó tôi chỉ ra các lỗi thật sự có thể có cơ hội loại bỏ trong suốt khoá học 3 tuần này. Sẽ vô ích nếu cứ bám chặt vào vấn đề khi bạn biết thực sự không thể loại bỏ được lỗi trong lúc chúng ta còn ở đây. Học viên không được về nhà và nhồi nhét trong đầu những điều người thầy suy nghĩ và những cái mà anh ta không thể nhớ lại một cách cụ thể. Vì vậy ta chỉ quan tâm đến những điều có thể làm được trong 3 tuần lễ này. Sau khi nghe họ đàn lần đầu tiên, ta sẽ thấy những gì xuất hiện trong ngày tiếp theo sau một vài giờ tự tập luyện, sau đó có các kế hoạch cụ thể về cách thức tiến hành. Do đó, dĩ đầu là các vấn đề về kỹ thuật, tiếp theo là các câu hỏi liên quan đến bản thân âm nhạc. Trong suốt khoá học, và vào cuối khoá, mỗi học viên được có dịp biểu diễn. Có rất nhiều thể loại, bao gồm guitar độc tấu, đến guitar hoà với oboe, ngay cả guitar hoà với dàn nhạc nữa. Chúng tôi chuẩn bị cho sự kiện này rất cẩn thận. Tôi sẽ tham dự từng buổi hoà nhạc, và sau đó chúng tôi bàn luận những điều liên quan đến buổi trình diễn.”

Rồi chúng tôi thay đổi đề tài. Được hỏi guitar có ý nghĩa với ông như thế nào, Pepe trả lời: “Có thể nói dễ dàng, đó là cuộc đời của tôi, tình yêu của tôi.” Đối với Pepe Romero, guitar là một chủ đề về toàn bộ sự tích hợp và nắm bắt. Bất kỳ ông chơi bản gì, bản đó được diễn giải với quyền lực của một người biết đích xác việc làm của mình, kèm theo một kiến thức rộng về nền tảng liên quan.

“Điều đó hoàn toàn tùy thuộc vào cách thức mà nó được thực hiện, hoặc ít nhất nên được thực hiện. Tùy theo ý tưởng riêng của mỗi người và ý muốn biến ý tưởng đó thành hiện thực.” Và Pepe chơi Partita của Bach dường như chỉ có một ý tưởng chính đáng duy nhất, đó là ý tưởng của chính bản thân của nhà soạn nhạc. “Người ta có thể làm bất cứ điều gì trên hoặc với cây đàn guitar; họ có thể chuyển soạn hoặc sắp đặt những gì họ nghĩ có thể làm được hoặc nên làm. Không có câu hỏi cho điều được phép hay không được phép.” Nghĩ về những bàn luận trước đây, ông nói thêm: “Những khía cạnh mâu thuẫn của những cảm xúc và bàn luận năm rồi thường minh chứng một khả năng không thể tiếp nhận những điều những người khác nghĩ đến một cách nghiêm túc. Tôi không cho là có những quy tắc chung cứng nhắc khi chúng ta nói về ưu và khuyết điểm của việc chuyển soạn và sắp đặt nhạc. Âm nhạc thì sinh động, khác xa với những gì tĩnh tại. Sao không chờ đợi và nhìn thấy những gì tương lai mang đến?”

Tôi hỏi *Pictures from an exhibition* có phải là một thách thức cho ông chăng? (*Nghệ sĩ guitar Nhật Bản Kazuhito Yamashita vừa mới gây xúc động khi chơi bản sắp đặt lại cho guitar độc tấu từ tác phẩm cho piano của Mussorgsky – Lời nhà xuất bản*).

“Tôi không nghĩ như vậy, ít nhất là vào lúc này. Có những điều khác khiến tôi quan tâm hơn. Tôi đang suy nghĩ nghiêm túc về việc thu bản *Rossiniane* của Giuliani; đó là những sáng tác đẹp và lời cuốn người chơi đàn. Không có nhiều âm nhạc hay được chơi trước đây.”

Chúng tôi nói về guitar ngày nay và các hoạt động liên quan đến nó. Trong mỗi quốc gia, ta có thể thấy các khuynh hướng tạo ra điều suy nghĩ cho tương lai của nhạc cụ này. Nói cách khác, có một tương lai gì cho âm nhạc guitar cổ điển không?

“Chúng ta biết rằng có rất ít người quan tâm sâu đậm hoặc quan hệ với âm nhạc guitar cổ điển hơn so với, có thể nói, dăm ba năm trước đây. Nhưng trái lại, chắc chắn chúng ta có nhiều nghệ sĩ guitar trẻ xuất sắc hơn so với thời gian trước. Theo ý tôi, khi nào còn những người nhiệt tình như Brian Jeffery và Thomas Heck, đang thực hiện nghiên cứu quan trọng về cuộc đời các nhà soạn nhạc và lịch sử âm nhạc nói chung, thì ta không cần quá lo lắng về tương lai của guitar cổ điển. Tôi nghĩ chúng ta bắt đầu sống trong một thời kỳ thực sự phấn khích trong đó nhiều tác phẩm, có cả kiệt tác nữa, do nhiều nhà soạn nhạc xưa đang được phát hiện ra, cùng với nhiều nhà soạn nhạc đương thời đang bỏ công vì concert guitar. Vì thế, có thể người ta sẽ hỏi cũng câu hỏi này trong 10 năm nữa. Chẳng ai thực sự biết điều gì sẽ xảy ra.”

Cuối cùng, chúng tôi nói về những phong cách khác nhau của âm nhạc guitar, về những cuộc bàn luận dường như không bao giờ dứt liên quan đến câu hỏi ‘Âm nhạc cổ điển là gì?’ hoặc liệu âm nhạc dân gian nên hay không nên đóng góp một phần trong đó.

“Nếu ở Đức hoặc đâu đó có một khuynh hướng tạo ra sự khác biệt nghiêm túc giữa cái gọi là ‘cổ điển’ với các bộ phận âm nhạc dân gian, thì ở Châu Mỹ hoặc Tây Ban Nha lại khác. Bản thân tôi không thích các đặc điểm phân tích như vậy, bởi âm nhạc có tầm ảnh hưởng sâu rộng và dàn trải, nhất là âm nhạc guitar – chỉ vì guitar đã chịu ảnh hưởng của quá nhiều biến động trong lịch sử của nó, và nhạc cụ này được phát triển song song với kỹ thuật. Điều này có

thực trong Thế Kỷ 16 cũng như ngày nay.”

“Những ai thử coi guitar chỉ duy nhất là một nhánh – nhánh cổ điển thuần túy – thì không hiểu bản chất của cây đàn của chúng ta; họ đã quen với áp đặt cố chấp vào chỉ một khía cạnh, và không chấp nhận sự chệch hướng với bất cứ lý do gì. Nhưng ta không nên đánh giá cao những điều như vậy. Ít ra nghệ thuật là sự tự do về tư tưởng. Nó không phải là một phương tiện hoặc một môi trường để thông qua đó đạt được ý muốn của riêng ta.”

(Vietteiv dịch theo yêu cầu của anh Võ Tá Hân, 25-9-2008)

